

THEATER

JAN RITSEMA EN BOJANA CVEJIC SLAAN EEN BALLETJE OP

'Theater is pingpong'

'Of je snakt naar meer of je vindt het niets', schreef deze krant over hun eerste stuk *Verwantschappen* (2000). Het laatste dat je van de Nederlandse regisseur Jan Ritsema (58) en de Servische performer-theoretica Bojana Cvejic (28) kunt zeggen, is dat ze een hapklare brok theater serveren. Met hun nieuwe productie belooft dat niet anders te worden: *Pipelines, a Construction* is een politiek theaterstuk over de regio rond de Kaspische Zee, die door haar olie- en gasreserves een nieuwe pion in het politiek-economische schaakspel wordt.

BRUSSEL
Van onze medewerkster

Liv Laveyne

'Het is geen politiek theater maar theater over politiek.' Cvejic zet graag de puntjes op de i. Ritsema ratelt door om dan plots stil te vallen midden in zijn grillige gedachtegang en nieuwe woorden te wikken alvorens Cvejic ze weegt. Als een creatieve tandem die zichzelf in vraag stelt, en nog rijdt ook. Ze leerden elkaar kennen op een workshop voor theatermakers. Ritsema is theaterregisseur, Cvejic heeft vooral een theoretische achtergrond en maakt ook alternatieve operavoorstellingen. Van *Pipelines, a Construction* speelden ze in München een proefversie. Voor het Kaaitheater haalde het duo er acteur Dirk Roofthoof en de Deense choreografe en danseres Mette Ingvarsten bij.

"Gisteren hebben we voor het eerst een generale repetitie gedaan voor enkele jonge mensen van theateropleidingen. Een verademing", zegt Ritsema. "Mensen boven de veertig met een sixtiesver-

leden waren teleurgesteld omdat we geen eenduidig standpunt innamen over de politieke situatie rond de Kaspische Zee. Maar ik wil die mensen, mijn leeftijdgenoten, niet bevredigen met een voorstelling waarin we ons goed kunnen voelen door collectief verontwaardigd te zijn. Jongeren vinden de voorstel-

houden, dat de economie jaarlijks met 2 procent groeit, zoals dat hoort onder kapitalistische omstandigheden. Dat zijn de agendapunten van alle partijen, allemaal om een samenleving te creëren en te conserveren waarin iedereen het goed heeft, zich goed voelt en zich door maandelijks wat over te maken aan een of ander goed doel goed kan voordoen."

'Het podium is geen preekstoel van waarop je morele standpunten ontwikkelt en gemeenschappelijk maakt'

ling uitgesproken politiek omdat ze gewoon zijn aan een wereld waarin de wezenlijke verschillen tussen partijen opgeheven zijn. Omdat alle politiek economie geworden is: zorgen dat het werkloosheidscijfer zo laag mogelijk is, dat iedereen zijn inkomen kan

Geen kerk

Is *Pipelines, a Construction* dan theater dat ons bewust wil maken? Ritsema gruwelt van het woord 'bewustmaking'. "Ken je het Hollandse gezegde 'grote stappen, snel thuis'? Ik wil niet samen grote stappen zetten. Ik wil niet doen alsof we snel ergens consensus over bereiken. Met deze voorstelling willen we geen oordeel vellen, maar de complexiteit van die positioneringen laten zien en misschien zo openingen creëren." Maar is hun theaterpubliek al niet bij voorbaat vastgeroest in een (pseudo-)antikapitalistische houding om die opening te zien, laat staan te benutten? "Het theater is geen kerk", aldus Ritsema. "Wel is het toneel

eruit voortgekomen en willen de mensen nog altijd graag dat het een kerk is. Theater is ook geen preekstoel van waaruit je morele standpunten ontwikkelt en gemeenschappelijk maakt. Wij leiden het publiek niet over een emotionele of rationele route. We bieden het proposities aan."

Cvejic: "Ethische correctheid" is enorm belangrijk geworden in het Westen. Ngo's, linkse bewegingen, de media zijn vol van die schreeuwen voor humanitaire hulp, maar dat verandert het economische systeem niet dat de sociale ongelijkheid in stand houdt. De vraag is in hoeverre ook zij het globalisme dienen. Shell heeft een slogan: *We include all differences*. Maar zo maken we net iedereen hetzelfde. Verschillend zijn wordt geïnterpreteerd als incompetentie, de onmacht om zelf voor de ontwikkeling van je land in te staan."

Ritsema: "Ik beweer niet te weten wat theater zou moeten zijn, maar wat het zou kunnen zijn. Ik denk dat er in het theater aanzienlijk meer mogelijkheden zijn dan nu worden benut, zeker in vergelijking met andere kunstvormen zoals dans. Er bestaan toch andere theaterinhouden dan enkel liefde en haat en verraad en hoe slecht de ene mens voor de andere is?"

Gelijkwaardigheid

Ritsema meent dat theater precies omdat er zoveel mensen bij betrokken zijn, het experiment in de kiem smoort door op consensus aan te sturen. "Op alle niveaus is overleg nodig, met de acteurs, de regisseur, de decorontwerper, de lichttechnicus tot de producent

ENFIRMA'S

ht'

stellers geïnteresseerd: & Gert, Helmut Lotti, K3, lie altijd goed zijn voor e omzet. Een platenhandel de kassa horen rinkewil cd's die snel en masde toonbank gaan, geen lie maanden in de rekven staan en kostbare zijn winkel innemen."

ntnuchterend verhaal. t gros van de Vlaamse ten zijn instrumenten r aan de wilgen hangen?

schudt het hoofd: "De independents zijn

op de proppen gekomen nofile, een distributie

voor plaatselijke artieet internet. Je komt er

ia de site van het Noorse entrum. De initiatiefnebban dat systeem zelf

eld en vervolgens aanheid gevraagd het toe

te maken via de openiotheken. In mei hebben

n aanwezigheid van verordigers van de muziek

, Sabam, de administrat kabinet cultuur en

laanderen een presentahonofile georganiseerd.

elangenvereniging van nationale platenmaat

en, DS) onderzoekt el hoe de overheid en

sector kunnen samenom zo'n systeem ook in

en op te zetten. IFPI is t hedendaagse luik voor

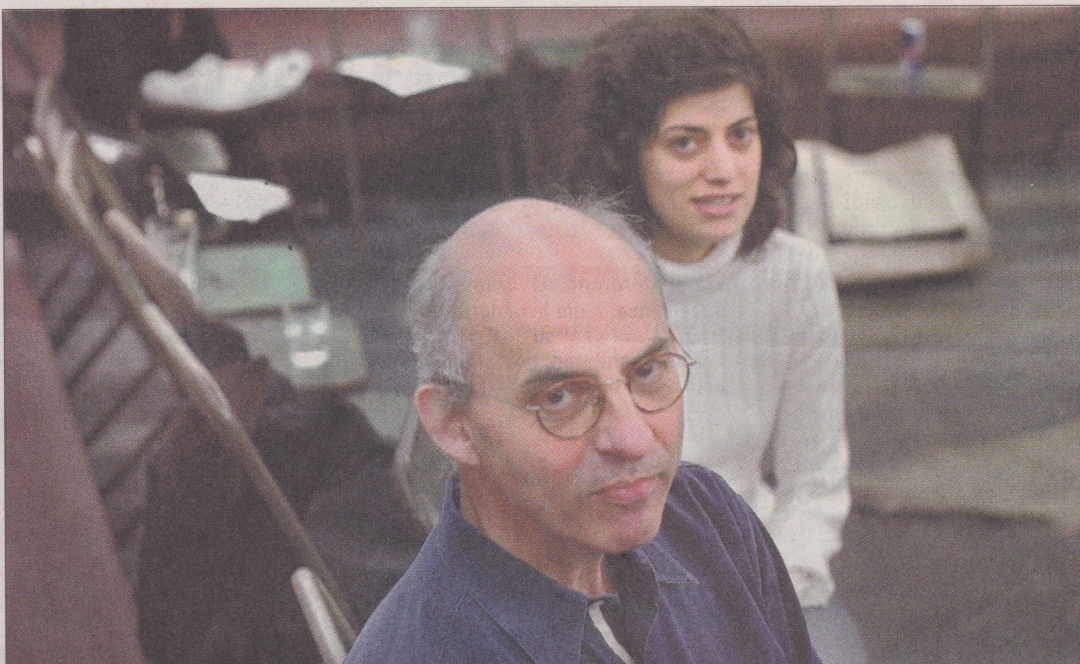
ning te nemen, als de het archiefgedeelte wil

en. In het laatste geval om een ouder repertoim

ommercieel niet interesm opnieuw uit te bren

r wel de moeite van het ren en het opslaan

Zo bouw je aan een colheugen. Via zo'n site us platen bestellen, terde digitale bestanden

Jan Ritsema en Bojana Cvejic: 'Mensen met een sixtiesverleden waren teleurgesteld omdat we geen eenduidig standpunt innamen over de politieke situatie rond de Kaspische Zee. Maar ik wil geen voorstelling waarin we ons goed kunnen voelen door collectief verontwaardigd te zijn.'

(Foto Yann Bertrand)

Dat vertraagt het doorbreken van de clichés. Theater implodeert op die manier. Er wordt aan alle kanten wat afgekalfd om aan de grote gemene deler te beantwoorden."

Het is precies die visie die Cvejic overtuigde om met Ritsema samen te werken. Inmiddels geeft ze net als hij les aan de PARTS-school. "België is een kruispunt van kunstpraktijken. Het is niet te vergelijken met de postsocialistische maatschappij in Servië. In het repertoiretheater heerst daar nog de Stanislavsky-theorie, waarbij de acteur centraal staat. Het experimentele theater is in zijn reactie al even mainstream en komt niet los van de avant-garde van de jaren zestig en begin jaren zeventig. Er is ook geen infrastructuur voor onderzoek: ons land was twaalf jaar lang verscheurd onder Milosevic en moet zich heropbouwen."

De methodologie voor bijvoorbeeld *work-in-progress* kan volgens haar pas ontstaan in een liberale democratie die zich dergelijk tijd-

rovend onderzoek kan veroorloven. En dat terwijl in Vlaanderen her en der de kritiek luidt dat het theater zich te veel terugplooit op de repetitieve ruimte? Ritsema heeft daar niets op tegen: "Als toeschouwer bij afgewerkte voorstellingen vraag ik me vaak af of het niet interessanter zou zijn om in hun lab plaats te nemen. Ik vind het een boeiende evolutie dat acteurs samen in groep zijn geen werken. Daardoor ga je automatisch procesgerichter werken en laat je de voorstelling meer afhangen van de aanwezigheid van het publiek. Waarom wordt die aanwezigheid zo weinig benut? Een aanwezigheid die ook nog spannend is voor de acteurs."

"Theater is geen eenrichtingsverkeer, het is pingpong. Bij onze vorige voorstellingen omschreven we dat als 'een voorstelling met ogen'. Veel toneelstukken zijn blind: er mag alleen naar gekeken worden. Ze hebben hun ogen niet meer nodig omdat alles vastligt, terwijl een voorstelling ook moet kijken.

Let wel, een theaterstuk dat 'kijkt', is geen synoniem voor publieksparticipatie. Een acteur die bij iemand op schoot kruipt of van op de scène een toeschouwer uitdaagt, hopeeloos vind ik dat. Het gaat uit van een ongelijke machtspositie. Het is alsof je de stad intrekt met een camera op je schouder en je daarom iedereen een micro onder de neus durft duwen. Ik ga uit van zoveel mogelijk gelijkwaardigheid."

Cvejic vindt 'gelijkwaardigheid' een gevaarlijk woord. "Het is niet alsof we het publiek een vrije ruimte geven waarin alles kan gebeuren. Als toeschouwer maak je een compositie in je hoofd, je legt zelf de verbindingen waar die anders aan jou worden opgedrongen."

Pipelines, a Construction gaat vanavond in première in de Kaaitheaterstudio's in Brussel. Info en kaarten: 02/201.59.59 of www.kaaitheater.be. Verdere voorstellingen op 17, 20, 22 en 24 januari.